

Hillary Rodham Clinton

ВАЖКІ
РІШЕННЯ

Гіллари Клінтон

Переклад: Лесь Герасимчук

КИЇВ

ЗМІСТ

Від автора 9

ЧАСТИНА ПЕРША. НОВИЙ СТАРТ

- 1 | 2008 рік: Команда суперників 19
- 2 | «Туманне болото»: Розумна сила 41

ЧАСТИНА ДРУГА. ПО ТОЙ БІК ТИХОГО ОКЕАНУ

- 3 | Азія: Точка опори 61
- 4 | Китай: Незвідані води 89
- 5 | Пекін: Дисидент 107
- 6 | Бірма: Леді та генерали 125

ЧАСТИНА ТРЕТЯ. ВІЙНА І МИР

- 7 | Аф-Пак: Велика хвиля 153
- 8 | Афганістан: Завершити війну 175
- 9 | Пакистан: Національна честь 195

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА. МІЖ НАДІЄЮ ТА ІСТОРІЄЮ

- 10 | Європа: Зв'язки, що зобов'язують 231
- 11 | Росія: Перезавантаження і регрес 253
- 12 | Латинська Америка: Демократи й демагоги 273
- 13 | Африка: Зброя чи зростання? 297

ЧАСТИНА П'ЯТА. ПОТРЯСІННЯ

- 14 | Близький Схід: Кам'яниста стежка до миру 331
 - 15 | Арабська весна: Революція 361
 - 16 | Лівія: Всі необхідні заходи 395
 - 17 | Бенгазі: Напад 415
 - 18 | Іран: Санкції та секрети 449
 - 19 | Сирія: Злісна проблема 481
- 20 | Газа: Анатомія припинення вогню 505

ЧАСТИНА ШОСТА. МАЙБУТНЄ, ЯКОГО МИ ПРАГНЕМО

- 21 | Зміна клімату: Ми всі в одному човні 525
- 22 | Зайнятість та енергія: За правилами мають грати всі 541
 - 23 | Гаїті: Лихо і розвиток 563
 - 24 | Мистецтво керувати у XXI сторіччі:
Цифрова дипломатія у мережевому світі 583
- 25 | Права людини: Незавершена справа 597
 - Епілог 629
 - Подяка 635
 - Подяки за фото 639

ВІД АВТОРА

У житті ми не раз маємо робити нелегкий вибір. Одним це випадає частіше, ніж іншим. Ми мусимо вирішувати, як поєднувати роботу з родинним життям. Як доглядати хвору дитину або стареньких батьків. Як оплачувати навчання у коледжі. Як знайти хорошу роботу й що робити, якщо ми її втратимо. Чи одружуватися... або чи зберігати шлюб. Як дати нашим дітям можливості, про які вони мріють і на які заслуговують. Усе наше життя – це здійснення вибору. Те, що ми обираємо, і те, що ми з цим вибором робимо далі, формує нас як людей. Для лідерів і для держав це може означати відмінність між війною та миром, бідністю й процвітаням.

Я дуже вдячна за те, що народилась у люблячих і дбайливих батьків у країні, яка забезпечила мені і можливості, і благословення, – усе те, на що я не мала впливу, але що витворило підвалини мого життя, а також цінності й віру, які стали моїми. Коли я замолоду вирішила відмовитися від кар'єри адвоката у Вашингтоні, щоб переїхати в Арканзас, одружитися з Біллом і створити сім'ю, друзі питали: «Ти, бува, не з'їхала з глузду?» Подібні питання я також чула, коли у статусі першої леді заходила ся здійснювати реформу охорони здоров'я, висувала свою кандидатуру на виборах, прийняла пропозицію президента Барака Обами представляти нашу державу на посаді держсекретаря.

Ухвалюючи ці рішення, я прислухалася і до свого серця, і до розуму. Серце спонукало мене їхати в Арканзас; його переповнювала любов,

коли народилася наша донечка Челсі, воно боліло, коли я втратила батька й матір. Розум поривав мене продовжувати освіту й робити професійний вибір. Серце й розум разом скерували мене на державну службу. Тим часом я намагалася не повторювати своїх помилок, учитися, адаптуватися й молитися, щоб стало мудрості надалі ухвалювати кращі рішення.

З цього погляду наше повсякдення не відрізняється від реалій найвищих рівнів влади. Утримання Америки безпечною, сильною, захищеною дає нескінченний набір виборів, багато з яких є наслідком недостатньої поінформованості та суперечливих наказів. Мабуть, найвідомішим прикладом за чотири роки мого перебування на посаді державного секретаря був наказ президента Обама послати загін «морських котиків» у безмісячну пакистанську ніч, щоб притягти до відповідальності Осаму бен Ладена. Головні радники президента не дійшли згоди. Розвіддані були переконливі, але далеко не остаточні. Існував чималий ризик провалу. На карту було поставлено національну безпеку Америки, нашу боротьбу проти «Аль-Каїди» та відносини з Пакистаном. А над усе – на шальках терезів опинялося життя мужніх «морських котиків» і вертолітників. Я тоді вперше побачила прояв рішучого та відважного лідерства.

Ця книга – про вибір, який раз по раз випадало робити мені на посаді державного секретаря, президентові Обамі та іншим лідерам у всьому світі. Деякі розділи присвячені подіям, що були в центрі уваги ЗМІ, інші – тенденціям, що визначатимуть обличчя світу для наступних поколінь.

Певна річ, поза межами книги залишилося чимало випадків важливого вибору, персонажів, країн і подій. Якби я присвятила їм усім належне місце, вона була б набагато об'ємніша. Цілий том міг би складатися із самих подяк талановитим і відданим колегам, які допомагали мені в Державному департаменті. Я щиро вдячна їм за їхню допомогу й дружбу.

Як держсекретар, я ділила наш вибір і виклики на три категорії: успадковані проблеми, до яких входили дві війни та глобальна фінансова криза; нові, часто неочікувані події та виниклі загрози – від сишких пісків Близького Сходу до збурених вод Тихого океану й недослідженої царини кіберпростору; та можливості дедалі більш взаємопов'язаного світу, що стануть підмурком процвітання й лідерства Америки у XXI сторіччі.

Я працювала з упевненістю у витривалості й цілеспрямованості нашої країни та з покірливим розумінням того, скільки ще лишається поза нашим знанням і можливостями опанувати ситуацію. Я намагалася пе-

реорієнтувати зовнішню політику США на те, що я називаю «розумною силою». Щоб забезпечити собі успіх у XXI сторіччі, ми маємо об'єднати традиційні інструменти зовнішньої політики – дипломатію, допомогу розвитку, військову силу – й водночас залучити енергію та ідеї приватного сектора, уповноважуючи громадян, передусім активістів, організаторів та людей, здатних розв'язувати проблеми, всіх тих, кого ми називаємо громадянським суспільством, – на власний розсуд давати раду викликам і формувати власне майбутнє. Ми повинні використати всю потужність США, щоб збудувати світ, у якому буде більше партнерів і менше ворогів, більше спільної відповідальності і менше конфліктів, більше хороших робочих місць і менше бідності, більше процвітання на широкій соціальній основі й менше шкоди для довкілля.

Так зазвичай буває, що пізно до розуму доходимо: шкода, що не можна повернутись і змінити свій вибір. Але я пишаюся нашими здобутками. Початок цього сторіччя дався знаки нашій країні: спочатку теракт 11 вересня, потім – затяжні війни та світова фінансово-економічна криза. Треба було діяти ефективніше, і, гадаю, нам це вдалося.

Ці роки були для мене як довга дорога: і в прямому (я відвідала 112 країн і подолала майже мільйон миль), і в переносному розумінні – від прикрого завершення кампанії 2008 року до несподіваного партнерства і дружби з моїм нещодавнім суперником Бараком Обамою. Упродовж десятиліть я так чи інакше служила нашій країні. Проте, лише на посаді державного секретаря я глибше зрозуміла, в чому наша унікальна сила і скільки треба ще зробити, щоб зберегти свою конкурентоспроможність і поступ удома і за кордоном.

Сподіваюся, ця книга стане в пригоді кожному, хто захоче знати, що обстоювала Америка в перші роки XXI-го століття, а також те, як адміністрація Обами дала раду великим викликам небезпечного часу.

Зрозуміло, мої погляди й мій досвід ретельно аналізуватимуть прихильники багатосерійної вашингтонської мильної опери – хто на чиєму боці був, хто кому протистояв, хто пішов на підвищення, а хто на пониження, – але я писала книгу не для них.

Я писала її для американців та всіх читачів будь-де, які намагаються зрозуміти, що відбувається в нашому швидкозмінному світі, які хочуть збагнути, як лідери й держави можуть співпрацювати і чому інколи між ними виникають конфлікти, а також як їхні рішення впливають на життя кожного з нас. Як занепад економіки в Афінах у Греції впливає на бізнес в Афінах у штаті Джорджія. Як революція в Каїрі

у Єгипті позначається на житті в Каїрі в Іллінойсі. Що напружена дипломатична зустріч у Санкт-Петербурзі в Росії означає для сімей у Санкт-Петербурзі у Флориді.

Не кожна історія в цій книзі завершується щасливо (вона ще й нині може не мати свого завершення) – не в такому світі ми живемо, – але всі вони про людей, у яких ми можемо повчитися, незалежно від того, чи поділяємо ми їхні погляди, чи ні. У житті ще є місце героям: миротворцям, які вистояли, навіть коли успіх здавався неможливим; лідерам, які всупереч політичним реаліям і тиску ухвалювали важкі рішення; мужнім людям, які відмовлялися від минулого, щоб творити нове, краще майбутнє. Про все це моя розповідь.

Я писала цю книгу на вшанування видатних дипломатів і фахівців з проблем розвитку, яких я мала честь очолювати як шістдесят сьомий держсекретар США. Я писала її для всіх, кому цікаво, чи має ще Америка необхідний ресурс для лідерства? Як на мене, то я абсолютно впевнена: так. Нині часто говорять про занепад Америки, але моя віра в наше майбутнє сильна, як ніколи. Самотужки Сполучені Штати можуть сьогодні вирішити небагато проблем у світі, але без Сполучених Штатів можна вирішити ще менше проблем. Усе зроблене й побачене мною переконало мене в тому, що Америка залишається «незамінною державою». Однак, я також переконана в тому, що наше лідерство – це не право старшинства. Кожне покоління має його підтверджувати.

І так буде доти, доки ми триматимемося наших цінностей і пам'ятатимемо, що ми насамперед не республіканці чи демократи, ліберали чи консерватори, чи прихильники якихось інших поглядів, які розділяють і характеризують нас, а ми – американці, і кожен робить свій внесок у нашу країну.

Я взялася до праці над книгою невдовзі після того, як пішла з Державного департаменту, і на думці в мене було кілька назв. Мені прийшла на допомогу «Вашингтон Пост», запропонувавши читачам надіслати свої варіанти. Хтось запропонував «Усім світом» як продовження моєї книги «Усією громадою». Найбільше мені сподобався варіант «Політичний тур моєї зачіски».

Зрештою, назва, яка найкраще відображала мій досвід щодо перипетій міжнародної дипломатії, мої думки й почуття з приводу того, що забезпечить лідерство Америки в XXI сторіччі, звучала так: «Важкі рішення».

Єдине, що мені ніколи не було важко робити, – це служити нашій країні. Це найбільша честь, що випала мені у житті.

2008 рік: Команда суперників

З якого дива я лежала на задньому сидінні блакитного мікроавтобуса з тонованими вікнами? Гарне питання. Я намагалася поїхати зі свого дому у Вашингтоні, округ Колумбія, так, щоб мене не помітили репортери, які стирчали перед ним.

Це сталось увечері 5 червня 2008 року, коли я їхала на таємну зустріч з Бараком Обамою, а не з тим, на кого я сподівалася ще кілька місяців тому. Я програла, а він переміг. Ще не минуло достатньо часу, щоб я звикла до нового становища. Але є, як є. Через його расу й мою стать остання кампанія праймеріз стала історичною подією, але водночас вона була виснажливою, запальною, тривалою, і ми йшли слід у слід. Я була розчарована й знесилена. До самісінького кінця я переймалася кампанією, але Барак переміг, і тепер настав час підтримати його. Ті цілі й ті люди, задля яких я провадила свою кампанію, – американці, які втратили роботу й можливість одержати медичну допомогу, які не можуть заплатити за пальне, харчі або коледж, яких упродовж попередніх сімох років уряд просто не бачив, – усі вони тепер сподівалися на те, що він стане сорок четвертим президентом Сполучених Штатів.

Легко тепер не мало бути ні мені, ні моєму штабові, ні тим, хто повністю віддалися нашій справі. Насправді, нелегко буде й Баракові, й тим, хто його підтримував. Під час праймеріз обидві наші команди не випускали з поля зору одна одну. З обох боків лунала запальна риторика й були уражені почуття, але, попри відчутний тиск з боку його

прихильників, я відмовилася зійти з дистанції, поки не було підраховано останній голос.

За два дні до того ми розмовляли з Бараком пізно ввечері, після заключних праймеріз у Монтані та Південній Дакоті. «Треба поговорити, коли ви вважатимете це за доцільне», – сказав він. Наші стежки перетнулися за лаштунками давно спланованої конференції Америка-но-Ізраїльського комітету в справах суспільних відносин у Вашингтоні. Хоча це й було трохи незручно, наші найближчі помічники змогли розпочати обговорення деталей зустрічі. З мого боку це була Хума Абедін – голова штабу, що опікувався моїми поїздками, – кмітлива, невтомна, люб'язна молода жінка, яка працювала в мене з часів мого перебування в Білому домі. З боку Обама це був Реджі Лав, колишній баскетболіст з Університету Дьюка, який рідко відходив від Барака. Між Хумою й Реджі працювала відкрита лінія зв'язку навіть у розпал кампанії, своєрідна лінія екстреного зв'язку; це, зокрема, давало змогу переможцеві кожної кампанії праймеріз – Бараківі чи мені – телефонувати суперникові, визнати свою поразку й висловити свої поздоровлення. Ми зідзвонювалися з почуттям щиросердя й навіть безжурності, бо принаймні один із співрозмовників мав підстави для гарного настрою. Але чимало дзвінків були короткими, задля годиться. Після завершення матчу футбольні тренери зустрічаються в середині кромки поля, але вони не завжди обіймаються.

Нам треба було зустрітися десь подалі від уваги ЗМІ й поговорити, тому я зателефонувала своїй добрій приятельці, сенаторові Даяні Файнстайн у Каліфорнії, й попросила її дозволу скористатися її вашингтонською домівкою. Я була там раніше й вважала, що нам вдасться потрапити туди й піти звідти, не привертаючи зайвої уваги. Цей викрут вдався. Я прослизнула, сидячи на задньому сидінні мікроавтобуса, який у кінці моєї вулиці різко повернув ліворуч на проспект Массачусетс, а вже далі можна було їхати без остороги.

Я приїхала першою. Коли прибув Барак, Даяна запропонувала нам по келиху каліфорнійського шардоне й залишила нас обох у вітальні, а ми вместились біля каміна у кріслах один навпроти одного. Попри наші сутички впродовж минулого року, ми звикли поважати один одного на підставі нашого спільного досвіду. Балотування на пост президента вимагає інтелектуальних зусиль, виснажує емоційно й потребує великої фізичної витривалості. Але хоч якою шаленою була національна кампанія, це – наша демократія в дії, з усіма її вадами. Особиста участь у про-

цесі допомогла нам цінувати один одного вже за сам вихід «на арену», як казав Теодор Рузвельт, і за здатність поринути у справу до кінця.

На час нашої зустрічі я вже знала Барака чотири роки, два з яких ми постійно дебатували. Як і багатьох американців, мене вразила його промова на бостонському з'їзді Демократичної партії 2004 року. Раніше того року я підтримала його кампанію виборів до Сенату, надавши у розпорядження його фандрейзера наш дім у Вашингтоні та взявши участь у збиранні коштів у Чикаго. У моєму кабінеті в Сенаті – на подив для багатьох у цей час – я зберігала фото з тієї чиказької події, де були він, його дружина Мішель, їхні доньки і я. Фото досі було на тому самому місці, де я його лишила, коли після праймеріз повернулася в Сенат на штатну посаду. Як колеги ми разом працювали над низкою пріоритетних справ і над законами. Після урагану Катріна ми з Біллом запросили Барака приєднатися до нас у Г'юстоні разом з президентом Джорджем Г.В. Бушем та Барбарою Буш, щоб відвідати евакуйованих після шторму людей і зустрітися з чиновниками, відповідальними за менеджмент надзвичайних ситуацій.

Ми обоє були юристами, що починали як низові активісти, і займалися проблемами соціальної справедливості. На початку кар'єри я працювала у Фонді захисту дітей, реєструвала іспаномовних виборців у Техасі й представляла соціально незахищені верстви населення як юрист у програмі безкоштовної правової допомоги. Барак керував благодійним проектом допомоги місцевим церквам та організовував програми навчання для незаможних у південному районі Чикаго. У нас по-різному складалося життя і був різний досвід, але нас об'єднувала давня ідея, що громадська діяльність – це шляхетна справа, і ми глибоко вірили, що сутність американської мрії – хай би ким ви були і хай яким було ваше походження – якщо ви тяжко працюєте й дієте за правилами, ви маєте право забезпечити гарне життя собі й своїй родині.

Проте кампанії будуються на підкресленні розбіжностей, і наша кампанія не стала винятком. Попри нашу загальну угоду щодо більшості проблем, ми знаходили чимало причин не погоджуватись один з одним і використовували будь-який привід, щоб показати себе у вигіднішому світлі. І хоч я розуміла, що високі ставки політичних кампаній не для слабкодушхих чи надто чутливих, і Барак, і я, і наші штаби накопичили чимало взаємних претензій. Настав час розрядити атмосферу. Ми змагалися за Білий дім, а тому країні й мені особисто було важливо не зупинятись.